

Makroetika x mikroetika

- rozlišení IE na makro- a mikroetiku provedl John Ladd
- **mikroetika** - prakticky a aplikačně orientované etika, závislá na oblasti aplikace. Většinou etika specializovaná (lékařská, knihovnická, infromatická..) řeší problémy vznikající uvnitř konkrétních skupin profesionálů
 - souvisí s vlastní informační prací a individuálním chováním (např. ochrana soukromí, duševního vlastnictví apod.)
- **makroetika** - zabývá se problémy kterým čelí různé skupiny profesionálů ve vztahu ke společnosti. Makroetické problémy souvisí s dopady inf. Technologií na společnost (např. digital divide, zranitelnost inf. spol. apod.)
 - posuzuje normy, praktiky, instituce, zákony, které jsou budovány na základě mikroetiky
- **jiné pojetí:** makroetika: posuzuje povahu jednání, otázka na základě čeho lze rozlišovat morálně dobré a špatné, nezávislá na konkrétním oboru

Etická hodnota informace

- IE jako makroetika: Posun od etiky lidských aktivit zabývajících se informacemi k etice informace samotné a zní vyplývajících zásad.
- **infosféra:**
- definice: prostředí tvořené souborem všech informačních entit, informačních procesů a jejich vlastností a vztahů.

charakteristika:

- zahrnuje informace kulturní, biotické a abiotické
- obsahuje jistý stupeň uspořádanosti
- k vytvoření a zachování je potřebná energie
- bez energie může docházet k nevratným ztrátám informace
- entropie je opakem informačního bytí
- pružnost infosféry - je schopnost do určité míry obnovit původní stav uspořádání, vychýlený entropickými fluktuacemi

Etická hodnota informace

- **IE jako ontocentrická etika:**
- bytí informace je křehké - vyžaduje morální respekt a zavazuje k „morálnímu správcovství reality“
- minimální podmínkou morálního respektu je identifikace informační povahy entity
- ontocentrický postoj IE – základní hodnotou informační bytí
- hodnota je posuzovaná v termínech informace/entropie - vše co informačně existuje je dobrem, vše co způsobuje zánik informací a entropii je zlem
- platí ontologický princip rovnosti mezi všemi informačními entitami

Etická hodnota informace

- **vnitřní hodnota informace:**
- informační objekty jsou původci i subjekty morálního jednání, proto je jim přiznána vnitřní morální hodnota, ačkoliv může být zcela minimální
- informační objekt je podle Floridiho souborem konkrétních datových struktur a jejich konkrétního chování
- na rozdíl od tradičních etik má mrtvé lidské tělo jako informační objekt v IE vnitřní hodnotu a zasluhuje si respekt

Etická hodnota informace

- **kritika hodnoty informačních objektů (K. E. Himma) :**
- informační objekt tvořený množinou propozic a pravidel chování popisujících reálný objekt je objektem abstraktním
- protože neexistuje identita mezi materiálním objektem a abstraktním objektem nemůže žádný materiální předmět nabývat hodnoty díky tomu, že je informačním objektem
- informační objekt nemusí mít svůj materiální protějšek v konkrétní věci

Etická hodnota informace

- **možné východisko:**
- Himma připouští, že materiální bytí dostačuje k přiznání minimální morální hodnoty
- v digitální ontologii je bytí informací a být znamená být digitální. Něco buď je (1) nebo není (0). Jde tedy stále o informační bytí
- minimální morální hodnotu mají konkrétní částičky informace, které mají fyzikální povahu – tj. utvářejí organizační strukturu materiálního nosiče
- objekty v rozsahu odpovídajícím míře jejich organizovanosti si zasluhují odpovídající úroveň respektu

Etická hodnota informace

- **význam pro knihovny:**
- je makroetická IE příliš abstraktní a pro běžnou praxi nepodstatná?
- knihovníci se v knihovnických etických kodexech zavazují, že budou chránit a vylepšovat informační zdroje. IE nabízí zakotvení jejich morální hodnoty jako neživých objektů hodných našeho respektu a uctivého zacházení
- člověk limitován svou znalostí a IE je závislá na znalostech konkrétního jedince vzhledem k dopadům jeho činností na infosféru. Proto IE částečně závisí na vzdělávání

Zásady práce v infosféře

- **morální zákony pro práci v infosféře:**

L. Floridi formuloval 4 zákony:

0. V infosféře by neměla být způsobována entropie (nultý zákon)

- 1. Infosféra by měla být chráněna před entropií
- 2. Z infosféry by měla být odstraněna entropie
- 3. V infosféře by informační bohatství mělo být prosazováno jeho šířením (kvantita informací), zdokonalováním (kvalita informací) a obohacováním (rozmanitost informací).“

Zásady práce v infosféře

- **uplatnění morálních zákonů:**
- mravné jednání splňuje vždy nultý zákon + alespoň jeden z dalších zákonů ($0^1 \vee 0^2 \vee 0^3$).
- jednání naplňující pouze nultý zákon má nulovou morální hodnotu
- zákony 1-3 mají stejně hodnotný morální status
- každá aktivita způsobuje vzrůst entropie. Proto třeba pozitivně vyvažovat morální hodnotu.
- vyvažování: infosféra po ukončení činnosti musí být v lepším stavu, než před touto činností (přírůstek informace -způsobená entropie > 0)

Zásady etického rozhodování

- na základě klasických etických teorií vyvozená kritéria pro etické jednání:
 - kodifikovaná zkušenost (mravní, profesní kodexy, právní řád, tradice)
 - teorie smlouvy: Je přijaté řešení v maximální možné míře spravedlivé? Zohledňuje zájmy všech?
 - mravní řád: souhlasí řešení s námi pocíťovaným mravním řádem?
 - zlaté pravidlo: bylo by mi příjemné, kdyby se ke mně choval někdo stejným způsobem?
 - zlatý střed: vyvarovali jsme se extrémních pozic?
 - kategorický imperativ: Může se přijaté pravidlo stát obecným zákonem pro všechny?
 - ctění člověka: nezacházím s lidmi jako s prostředky pro dosažení svých cílů, ale jako s cílem samotným?
 - zhodnocení dopadů: Přinese mé rozhodnutí blaho co největšímu počtu lidí i mimolidskému světu, dalším generacím?
 - postmoderní výstraha: neupadám do dogmatismu, nenahrazuji toleranci ideologií

Práva a povinnosti při tvorbě, užití a šíření informací

- práva a povinnosti vztažena ke skupinám lidí, kteří pracují či přicházejí do styku s informacemi
- týkají se praxe informační etiky, tedy mikroetických problémů spojených s etickými problémy konkrétních profesí
- tvůrce informací = autor
- příjemce informací = uživatel
- zprostředkovatel informací = informační pracovník, knihovník, ale i vydavatel, nakladatel, tlumočník, překladatel, redaktor apod.
- některá z jejich práv a povinností lze právně zakotvit (pevně kodifikovat, např. autorská práva)

Práva a povinnosti při tvorbě informací

- tvůrce informací ze všech tří skupin největší morální odpovědnost
- výroky tvůrce mohou mít dopad na celou společnost
- právo sdělovat informace, publikovat – základní lidské právo odvozující svůj status z práva na svobodné vyjadřování
- odpovědnost – dotýká se pravdivosti, přesnosti a objektivity sdělovaných informací
- šíření pomluv, nactiutřačství apod. neetické
- zásada: naše svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhého
- → autor – právo sdělovat, ale ne cokoli
- ne např. informace podporující nenávisť mezi lidmi
- sdělované informace by měly sloužit ku prospěchu člověka a společnosti

Práva a povinnosti při tvorbě informací

- ve vědě se tento přístup projevuje tzv. selektivním přístupem ke sdělování: nové objevy a názory dříve než jsou předloženy veřejnosti mají být publikovány v odborných časopisech, předloženy vědecké společnosti ke kritice
- povinnost sdělovat pravdivé informace: hledat poctivě pravdu + otevřenost ke kritice
- vyloučení polopravd, dvojsmyslů apod.
- povinnost sdělovat pravdivé informace nemůže být záminkou pro poškozování druhého, zvláště v oblasti soukromého života
- jiná situace v životě veřejném – zveřejnění informací může poškodit osobu, ale může tím odvrátit nebezpečí pro společnost
- součástí povinností tvůrce je i dodržování citační etiky

Práva a povinnosti při užití informací

- vychází z práva každého člověka na čtení → nemorálnost opatření bránících číst, souvisí se svobodným přístupem k informacím, i s nedostatkem péče o knihovny
- uživatel právo na svobodný výběr informací → umožňuje rozvoj lidské osobnosti
- právo na pomoc informační instituce (i státní instituce) poplatky za nadstandardní informační služby by neměly být diskriminující
- právo na důvěrnost požadavků – ty nebudou sdělovány dalším osobám
- právo uživatele být pravdivě informován
- povinnost uživatele slušného chování k pracovníkům inf. institucí, kritický přístup ke splnění požadavků s tolerancí drobných nedostatků
- Musí být vyhověno každému požadavku?

Práva a povinnosti při užití informací

- - ano, ale v mezích veřejně přístupných informací, utajované informace – ne (např. inf. související s ochranou státního tajemství, osobních údajů, obchodního tajemství)
- utajovat informace lze tehdy, pokud by je mohl uživatel zneužít
- povinnost napomáhat zprostředkovateli informací při uspokojování uživatelského požadavku
- povinnost přijímat relevantní informace, které jsou uživateli nepříjemné, ohrožují jeho názory, nepodporují jeho hypotézy apod.
- záměrně zkreslený výběr informací plodí deformované svědomí

Práva a povinnosti při šíření informací

- právo na přístup k nezbytným zdrojům informací (ekonomická omezení v akvizici vzhledem k uloženému úkolu mohou působit jako nemorální)
- povinnost neuplatňovat vlastní morální názory a podle nich cenzurovat literaturu (nutnost odložit ve službě svou víru a půjčit knihy, které podle ní nepřípustné)
- vydavatelé a nakladatelé – provádí základní výběr → odmítnutí vydat ty tituly, které jdou proti morálce bez ohledu na ekonomické hledisko
- druhý výběr provádí pracovníci informační instituce při akvizici
- povinnost respektovat autorské právo
- odpovědnost za správnost informací, jejich včasnost – pozdní informace může uživatele značně poškodit

Práva a povinnosti při šíření informací

- R. Capurro - základní principy zprostředkovatele inf.:
- 1) **princip přístupnosti:** informace by měla být přístupná každému bez ohledu na politická, ekonomická či jiná omezení. Ohled na etnické minority, rasovou diskriminaci, konflikty mezi informačně chudými a bohatými, otázky monopolů a demokratické kontroly
 - 2) **princip důvěryhodnosti:** otázky zahrnující odpovědnost šířitelů informací za samotnou informaci, stejně tak, jako za ochranu osobních údajů (producenti databází nejsou odpovědní za pravdivost obsahu, ale za správnou reprodukci dat). Spadají sem všechny druhy obtěžování v soukromé sféře ze strany tvůrců databází
 - 3) **princip kompletnosti:** ukazuje k možnosti informační diskriminace nebo jednostranně zaměřené selektivity → oklamání uživatele. Problém informačního znečištění – inflační charakter informace. Kompletnost je ideální reprezentací – lidské znalosti jsou radikálně nekompletní a procesuální